

P. E. Müllers Løbebane.

Nogle Oplysninger og Rettelser.

Ved

A. Oppermann.

I de paa forskellige Steder fremkomne Mindeord om P. E. Müller findes der — ogsaa i den Tale som af C. Wesenberg-Lund er holdt i Videnskabernes Selskab — forskellige urigtige Angivelser, som ikke bør staa urettede, navnlig da de gælder en saa betydelig Forsker som P. E. Müller.

I naturvidenskabelige Kredse er det vistnok en udbredt Mening, at M. først efter at have taget Landbrugseksamen (1861) tænkte paa at studere Skovbrug, men dette er ikke rigtigt. Tanken om at blive (eller: lade ham blive?) Forstmand stammer allerede fra hans tidligste Ungdom, før han uddannede sig som Landmand.

Fra 1850 til 1856 blev M. undervist i det v. Westenske Institut, hvis Bestyrer, H. G. C. Bohr, hævdede Skolen »til stor Anseelse og meget stærk Frekvens«¹⁾; som Lærer i Naturhistorie virkede Chr. Vaupell. Selv siger Müller²⁾, at han var »bestemt til at studere«. »Det var mig imidlertid vanskeligt at følge med i Skolen«, da »mine aandelige Evner . . . under min Opvækst havde ligget i Dvale«. »I 1856 forlod jeg derfor det v. Westenske Institut, tog Præliminæreksamen ved Universitetet og rejste paa Landet, hvor jeg i noget over to Aar lærte det praktiske Landvæsen«. Udtalelser om, at han forlod Skolen »efter at have taget Præliminæreksamen«, at han tog denne i 1856, og at han derefter lærte praktisk Landbrug i tre Aar, er ikke rigtige.

Ved Skolen blev den nævnte Eksamen (»Afgangseksamen for Realdisciple«) første Gang afholdt Sommeren 1857³⁾. Men allerede Januar samme Aar havde M. indstillet sig ved Universitetet til »Forberedelseseksamen for Forststuderende«, en Gren af »Almindelig Forberedelseseksamen« der ved ministeriel Bekendtgørelse 30. Maj 1850 havde afløst forskellige ældre Eksaminer.

Udfaldet af Prøven⁴⁾ var, at Müller fik 21 Points (i 7 Karakterer) og dermed fik Vedtegnelsen »Ikke antagen«, da der til at bestaa krævedes 23 Points. Han underkastede sig ikke senere denne Eksamen; det foreliggende berettiger os imidlertid til at antage, at han allerede 1856 har søgt at blive Forstmand.

Det maa formodes, at M. ikke er gaaet ud til praktisk Landbrug i Begyndelsen af 1857, men har fortsat sin Læsning, thi Juni 1857 har han indstillet sig til »Forberedelseseksamen for Veterinærer«, som han bestod med »Anden Karakter«⁵⁾. Denne Eksamen var

væsentlig lettere end Forstmændenes, thi man var fri for Fransk og for skriftlig Prøve i Matematik⁶).

Det er saaledes denne mindre omfattende »Præliminæreksamen ved Universitetet«, Müller har taget, og det maa formodes, at man har tænkt paa at lade ham blive Veterinær, thi Adgang til at underkaste sig Landbrugseksamen havde han, ifølge den nyoprettede Højskoles Plan, uden at møde med nogen Forberedelseseksamen⁷). Med nogen Ret kunde man mene, at det unge Menneske, der havde zoologiske Interesser, maatte egne sig for Veterinærstudiet, og at han som Forberedelse hertil burde uddanne sig praktisk i Landbrug. Fra ældre Tid krævedes det af Veterinæreleven, at han skulde være fyldt 18 Aar, og »gør han vel i tillige at øve sig i Hestebeslag nogle Timer dagligen. Han bør desuden samtidigen søge enhver Lejlighed til at gøre sig praktisk bekendt med Husdyrenes Natur og Behandling«⁸). — Fra c. 1ste Juli 1857 til 22de August 1859 er »noget over to Aar«.

Det var dog ikke som Veterinær-, men som Landbrugselev, at M. 23. Aug. 1859 mødte paa Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole⁹), hvor han 1860—61 tog Landbrugseksamen med Første Karakter¹⁰) og derefter 1861 en Tid var konstitueret som Assistent i Landøkonomi¹¹).

Tanken om Skovbrugsstudiet havde ikke hvilet. Paa Landbohøjskolen fandtes dengang ingen Skovbrugsundervisning, thi denne hørte stadig under Forst-Examinationskommissionen¹²), hvis Formand nu var J. G. Forchhammer (tidligere Jonas Collin). For at kunne indstille sig til Eksamen maatte man indgive Ansøgning til Kommissionen, og denne havde et vist Tilsyn med de Studerendes praktiske Uddannelse i 2 »Distriktsaar«. September 1860 (altsaa efter det gode Udfald af Landbrugseksamens 1ste Del) andrager Professor L. Müller om, at en af hans Sønner, »som agter at uddanne sig til Forstelev«, maa opholde sig et halvt Aar paa et, og et halvt Aar paa et andet Skovdistrikt, i Steden for at være et helt Aar paa samme Distrikt¹³). Kommissionen gav Oktober 1860 sit Samtykke hertil, Forchhammer dog med nogen Betænkelighed.

Herefter modtog P. E. Müller 1861—62 en Del af sin praktiske Uddannelse paa 1ste Sorø Skovdistrikt, hvis Bestyrer var Søn af den tidligere Forstinspektør, G. S a r a u w, og Svoger til hans Efterfølger, F. C. E i d e. M. blev vistnok hele Aaret i Sorø, hvor han anvendte sin »Fritid paa Latin, Græsk og Matematik med nogen Vejledning hos to af Lærerne ved Akademiet«¹⁴). Det andet Distriktsaar, 1865—66, tilbragte M. i Grib Skov.

Af de forskellige Eksaminer, der gav Adgang til Forsteksamen, havde M. Valget mellem Adgangseksamen til Universitetet og den ved Bek. 1. Aug. 1857 § 3 anordnede Forberedelseseksamen (»Store Præliminæreksamen«¹⁵). Naar M. valgte at tage Studentereksamen,

heroede det vistnok paa, at han ved den Prøve, han 1857 ikke bestod, havde faaet daarlige Karakterer i Matematik (mdl i Aritmetik og tg i Geometri). For den, der havde ondt ved at tilegne sig en matematisk Tankegang, og som havde nogle Kundskaber i de døde Sprog, var der mindre Fare for at falde igennem ved Examen Artium, hvor der til »Bestaaet« kun krævedes Kvotienten 2.54, end ved Forberedelseseksamen (Minimums-Kvotient 3.0). Desuden gav Adgangseksamen jo Ret til Studenternavnet og Muligheden for et Universitetsstudium¹⁶). Dimitteret af Professor K. J. L y n g b y e bestod Müller Studentereksamens to Dele 1862 og 1863 med Kvotienten 3.62, Anden Karakter¹⁷).

Nu var der omsider Adgang til at tage Forsteksamen, som han bestod 1864—67 med Første Karakter¹⁸). Det var ham en væsentlig Lettelse, at han fik Lov at overføre 3 ug fra Landbrugseksamen¹⁹), og at Kravene i Matematik netop paa denne Tid blev mildnede stærkt²⁰).

1866 fik M. Universitetets Guldmedaille for en zoologisk Afhandling; Juni 1867 tog han Filosofikum med 1ste Karakter, og 1871 disputerede han for Doktorgraden over et zoologisk Emne.

Imidlertid var der stærke Kræfter i Bevægelse for at fjerne J o h. F r. H a n s e n fra Stillingen som Forstdocent (Lærer i Skovbrug), og i Tide at faa uddannet en eller to Afløser, idet man tænkte sig den Mulighed at dele Virksomheden. Paa Finansloven for 1868—69 fandtes 1ste Halvdel af en toaarig Bevilling, i alt 4000 Kroner, til et Rejsestipendium for en yngre Forstmand. Finansministeriet (Fonnesbech) opfordrede Forstkandidater til at søge Stipendiet, og dette blev efter Kommissionens Anbefaling tildelt M., som paa dette Tidspunkt studerede Zoologi i Schweiz. »Det lod en Tid lang til, at Müller ganske vilde hellige sig Zoologien; men praktiske Hensyn ledte ham dog til at fastholde sit oprindelige Valg af Carrière«²¹).

Da M. i 1872 over for Landbohøjskolens Direktør, C a r l E m i l F e n g e r, udtalte, »at han kunde ikke vente længere, ordnede Fenger det saaledes, at Lærerpladsen i Skovbrug blev ledigt fra 1. Januar 1873«²²). Hansen, der da var 62 Aar, blev »entlediget efter Ansøgning i Naade«; Embedet blev opslaaet ledigt; 19. Decbr. blev Müller ansat, fra 1. Januar 1873, som Lærer i Skovbrug, og han blev i denne Stilling 9½ Aar, indtil Udgangen af Juli Maaned 1882, efter at han 21. Febr. s. A. var udnævnt til Overførster for 2den Inspektion, d. v. s. Skovene mellem København og Hillerød samt paa Bornholm og Falster²³).

Før 1848 var Overførsterne de egentlige Driftsledere i de kongelige Skove, men Loven af 25. Febr. 1851 havde reduceret deres Virksomhed stærkt, saaledes at Stillingen kun var inspicerende og kontrollerende, uden selvstændigt Ansvar for Driften og uden Ret

til at gribe ind i denne²⁴). Man ønskede Skovriderne stillet saa frit som muligt, og Loven siger, at naar en af de nordsjællandske Overførstere gaar af, skal det ved Lov bestemmes, »hvorledes og mod hvilket Vederlag Overførsterforretningerne i Statsskovene blive at udføre«. Loven af 8. Decbr. 1859 førte dog ikke til Nedlæggelse af Overførsterstillingerne, men 1870 foreslog et Folketingsudvalg²⁵), at »ved første Embedsledighed i et af de tre Overførsterembeder sammendrages 1ste og 2den Overførsterinspektion under een Overførster«, og »Udvalget . . . vilde have foretrukket at erstatte saavel disse Embedsmænd som ogsaa en Del af Administrationen i selve Ministeriet med en umiddelbart under Ministeren sorterende Skovinspektør, der skulde udøve en større Indflydelse paa den stedlige Bestyrelse«.

P. E. Müller havde ikke, som der siges, »søgt« Overførsterembedet, — allerede af den gode Grund at det ikke var opslaaet ledigt. Overførster Eide, som gentagne Gange havde været syg, havde søgt sin Afsked og faaet den bevilget 21. Februar; samme Dag blev »Forstdocent ved Landbohøjskolen, Doctor philosophiæ Peter Erasmus Müller, R. af D., udnævnt« til Overførster, fra 1. August²⁶) som var den Dag der passede bedst for ham, medens Tidspunktet 1ste Oktober, Begyndelsen af det nye »Forstaar«, vel havde været mere tiltalende for Eide, som imidlertid allerede døde 2den August 1882.

Hermed blev Stillingen som Overinspektør ved Sorø Akademis Skove ledig, og 4. Novbr. 1882 blev den besat med Müller, fra 1. April 1883 at regne. Man havde 1851 ønsket de soranske Skovridere stillet lige saa frit som Statens²⁷), og 1860, da Eide fra Forstinspektør i Sorø var forfremmet til Overførster i 2den (nordsjællandske) Inspektion, mente Folketingets Finansudvalg, at en overordnet kongelig Forstmand kunde føre Tilsynet mod at faa fri Rejse og Diæter 4 Rdr. daglig. Paa Grund af Omstændighederne vilde man dog ikke nægte ham (J. F. C. W e g e n e r, Skovrider i Odsherred, tidligere slesvigsk Overførster) de foreslaaede 400 Rdl. som et personligt Tillæg²⁸). Disse Udtalelser viser, hvor liden Værdi Rigsdagen tillagde Stillingen som Overinspektør; den var 1860 tjenstlig set endnu ringere end Overførsterstillingen, og Wegener opfattede, saa vidt jeg ved, den beskedne Honorarpost korrekt. Efter hans Død blev Eide 1865 udnævnt til Overinspektør; hans tidligere Stilling som Akademiets Forstinspektør maatte naturligt give ham en stor Myndighed, og i Løbet af det følgende halve Aarhundrede voksede Overinspektionens Magt, paa Bekostning af de usikkert stillede Skovridere, som først 1902 fik kongelig Udnævnelse og Rang med Statsskovriderne, — og til Skade for Skovbruget.

»Der var dem, der stærkt bebrejdede Müller, at han søgte bort fra Landbohøjskolen og overtog disse store Stillinger«. Fra min

Ungdom mindes jeg godt saadanne Udtalelser, over for hvilke jeg da pegede paa den nærliggende Opgave: at reformere vort Skovbrugs Bestyrelse. Da M. i Februar 1882 fortalte mig, at han var udnævnt til Overførster, ledsagede jeg min Lykønskning med de Ord: »Det visse er, at Landbohøjskolen mister en udmærket Lærer«. Jeg ansaa ikke Eides to Stillinger for at være »store« eller »høje«, undtagen efter Rangforordningen.

Det er forstaaeligt, at P. E. Müller gav efter for Fristelsen, da J. B. S. Estrup tilbød ham en Stilling som Overførster. I selve dette Tilbud laa jo en stor Anerkendelse over for en Mand, hvis Kendskab til praktisk Skovbrug saavel som til praktisk Administration var saare beskedent, og man kunde med nogen Grund antage, at Tilbudet aabnede Udsigt til et videre Fremtidsperspektiv. Selv nærede M. paa dette Tidspunkt²⁹) den Anskuelse (som jeg har fremsat i Tilskueren 1894), at »Skovbruget vilde skyldte den Autoritet megen Tak, der greb Lejligheden til i en nær Fremtid at samle al forstlig Administration paa ét Sted, under én overordnet Embedsmand«.

Uagtet Estrup var Forstkandidat, Ejer af vidtstrakte Skove og ivrig Forstmand, havde han som Finansminister ikke grebet stærkt ind i Driften eller Styrelsen af Statsskovene*), som hørte ind under den myndige Departementschef C. A. Caroc; men det var blandt Forstmænd en almindelig Tro, at det uventede Valg af Overførster skulde føre til en Omdannelse af Statsskovenes Overledelse, i den Retning som Folketingsudvalget 1870 havde anvist. —

P. E. Müller var en dygtig og pligtopfyldende Lærer, hvis Anseelse sikkert voksede Aar for Aar. Selvfølgelig kunde han lige saa lidt som nogen anden beherske hele det store og mangeartede Stof, der hørte ind under hans Lærergerning³⁰); med rigtigt Blik for sine naturlige Anlæg samlede han først og fremmest Arbejdet om Skovdyrkningslæren; men han følte det som sin Pligt, ogsaa at tilvejebringe et Grundlag for Skovbrugets Produktionsstatistik: »Jeg tror, at den, der vil værne om vort skønne Fag, de mange ideelle Interesser, og de mulige klimatiske Fordele, der knytte sig til dets Bestaaen, griber de sikreste og vægtigste Vaaben ved at arbejde for, at det kommer til at udfylde den Plads i Rækken af Landets industrielle Erhvervsilder, som det kan og bør indtage³¹). Ogsaa paa Skovbrugshistoriens Omraade ydede han et værdifuldt Arbejde. Det var »karakteristisk for Müllers Undervisning, at selve Dele af den, der i ringere Grad hvilede paa selvstændige Under-

*) Dr. C. M. Poulsen har fortalt mig følgende: Kort efter at Estrup var blevet Konseilspræsident og Finansminister, traf de to Mænd hinanden. P. udtalte da Haabet om, at E. vilde rydde op i Statens Skovbrug, men fik til Svar, at E. ikke vilde stikke sin Haand i den Hvepserede, og at han kun var politisk Minister.

søgelser, var prægede af en vis Festivitas, som i høj Grad bragte Eleven til at føle, at han stod overfor en Lærer, hvis Strenghed og store Fordringer var et Udtryk for den Alvor, hvormed han opfattede sin Lærergerning³²).

Hermed er det dog ikke givet, at M. var Lærer af Lyst, og hvor de ringere Elever — eller hele Hold af saadanne — ikke evnede at opfylde hans Fordringer, kan han vel have følt sig trykket af den daglige Undervisnings Ensformighed og af Vanskelighederne ved at faa Tid og Arbejdsro til videnskabelige Friluftsstudier. Selv fremstiller han Forholdene saaledes:³³) »Jeg har maattet læse 12 Timer om Ugen i de 7 Maaneder og mindst 8 Timer i de 2 Maaneder af Aaret foruden at afholde en praktisk Øvelsestur paa 3 à 4 Uger med 8 Timers dagligt Arbejde samt en Del Løverdagssekskursioner, Skriveøvelser o. dsl.«. Hver Søgnedag fra 23. August til 31. Marts var besat; i April og en Del af Maj gik Tiden med Eksamen; Juni var optaget af Øvelser. Friluftsstudierne maatte aldeles overvejende henlægges til Sommerferien og til enkelte Foraarsdage.

Det ligger nær at spørge: Kunde Müller dog ikke tage ud i Skovene mellem Holte og Hillerød paa de Dage, hvor hans Undervisning sluttede Kl. 11, eller hvor den ikke begyndte før Kl. 1—2? Her maa man imidlertid regne med Datidens Toggang. 1878, det Aar da første Del af »Studier over Skovjord« blev fuldført, gik der Tog fra København til Hillerød Kl. c. 8, 11, 3½, 5¼ og 9, medens der kom Tog til København fra Hillerød Kl. 8¾, 11¼, 2, 6¼, 10. Man var 35—45 Minutter om at naa til Holte og 65—80 Minutter om Rejsen til Hillerød³⁴). Paa Undervisningsdage var det umuligt at faa nogle Timers samlet Arbejdstid i Geels Skov, endsige i fjernere liggende Skove.

Ogsaa et andet Spørgsmaal er nærliggende: Kunde Timeplanen ikke lægges om, saa at Læreren en eller to Ugedage var fri for Undervisning? Vaupell havde forstaaet at indrette sig saaledes³⁵). Det vilde vel næppe have været ugørligt at faa en saadan Ændring vedtaget i Undervisningsraadet, men den havde medført, at der andre Dage maatte undervises 3 eller 4 Timer, og dette var mere, end man turde byde sig selv i det usle Lokale. Undervisningen i Skovbrugsfagene maatte en Snes Aar igennem nøjes med Del i en slet ventileret og slet opvarmet Læsesal paa 64 Kvadratalen, hvortil kom et Samlingsrum paa 84 og et Lærerværelse paa 22 Kvadratalen; Loftshøjden var 5 Alen; kunstig Belysning fandtes ikke³⁶). — Til de usle Rum svarede den beskedne Løn; M. naaede paa Landbohøjskolen ikke op over 3200 Kroner plus et lille Dyr-tidstillæg. Han burde haft den dobbelte Løn og det halve Arbejde.

Men var det da ikke muligt at dele Undervisningen mellem to Lærere? Allerede 1867 havde man jo haft Planer, der gik i denne Retning, og det vilde unægtelig have været en ypperlig Løsning at

ansætte H. P. W i n g e sammen med P. E. Müller. I en Skrivelse 27. Marts 1868 til Landbohøjskolens Direktør, E. R o s e n ø r n, som tillige var Forst-Eksaminationskommissionens Formand³⁷), havde Müller udtalt, at »dersom man . . . senere skulde finde det hensigtsmæssigt at dele Forstdocentpladsen, vil jeg uden Tvivl være i Stand til at overtage den naturhistoriske Del af samme og vil da forhaabentlig kunne tilbyde min Tjeneste«. Da Delingen ikke fandt Sted »gik han [1872?] til Indenrigsministeren, C. A. F o n n e s b e c h, og mindede om Ministeriets Løfte. Svaret gik imidlertid ud paa, at Supplikanter ikke kunde stille Fordringer, de maatte tage, hvad der bødes dem«³⁸). Her maa foreligge en eller anden Misforstaaelse: Noget Løfte om at dele Lærervirksomheden har Ministeriet ikke kunnet give, da hertil jo vilde kræves en Bevilling, som ikke forelaa, og som heller ikke var søgt. Ved Forhandlingerne om Rejsestipendiet forudsatte Finansudvalget, at vedkommende »ikke skulde være prædestineret . . . til at være Fortdocent«; Fønnesbech, som dengang var Finansminister, godkendte denne Opfattelse, og N. C. F r e d e r i k s e n, der stod i Forbindelse med Winge, udtalte, at han ansaa Ministeren, »hvis han maatte finde det ønskeligt«, for at være berettiget til at dele Stipendiet i to³⁹).

Imidlertid overtog P. E. Müller Stillingen som eneste Lærer i Skovbrug, og den forblev udelt, saa længe han var knyttet til Landbohøjskolen. Sikkert er det jo heller ikke, at der har været en Mand, som kunde og vilde dele Arbejdet med ham; 1875 havde Winge tiltraadt Stillingen som Overførster paa Frijsenborg. Først paa Finansloven for 1883—84 blev der (fra 1. Juni 1883) oprettet en Assistentstilling, og efterhaanden overtog Assistenten to Femtede af Undervisningen, i et Halvaar 1885 endog den hele; 1887 blev Stillingen forandret til en fast Lærerstilling, og 1894 flyttede Undervisningen ind i ny og langt bedre Lokaler.

Med god Grund kunde Müller føle sig overlæsset som Lærer, og da han traadte »over i Statsskovenes Administration, haabede han vistnok, at Forandringen skulde bringe ham rigeligere Fritid til Studier og litterær Virksomhed . . . det turde vel være, at en Forbliven paa Landbohøjskolen i saa Henseende havde budt ham bedre Kaar, ligesom den havde stillet ham mere frit og givet ham mere Lejlighed til at virke selvstændig paa andre Omraader«⁴⁰).

Dersom Estrup, hvad jeg formoder, dengang han 1882 indgav sin Forestilling til Kongen, har haft Planer om at ændre Statsskovenes Overledelse, da maa han snart efter have opgivet dem. August 1882 døde, kort efter Eide, Overførsteren for 1ste Inspektion, W. M o l t k e; i hans Sted blev ansat en Mand paa 64 Aar, F. E. B o d e n h o f f, som snart kunde gaa af; men ved hans Afgang 1889 blev R. B. L e t h, der kun var lidt ældre end Müller, udnævnt til Overførster, og hermed var der slaaet en Bom for Gennemfø-

relsen af det sekundære Forslag fra 1870. Det primære maatte anses som bortfaldet allerede 1886, da en anden Mand af samme Aldersklasse, A. E. D. B r u h n, fulgte efter den gamle Overførster F. v. W i m p f f e n i Jylland.

Imidlertid foregik der snart efter vigtige Ændringer inden for Centraladministrationen. Ved Lov af 8. Maj 1894 blev der oprettet et Landbrugsdepartement, med K n u d S e h e s t e d som Chef, og dermed voksede et Haab, jeg kort forinden, da et Ministerium for offentlige Arbejder var blevet udskilt af det overvældende store Indenrigsministerium, havde udtalt, om at al forstlig Centraladministration maatte blive samlet paa ét Sted, under én overordnet Embedsmand⁴¹). 1896 blev der oprettet et Landbrugsministerium, med Knud Sehested som Minister, og Statsskovene blev henlagt hertil fra Finansministeriet. Efter et Aars Virksomhed gik S. af som Minister og traadte ikke senere ind i Statstjenesten, men 1899 gav han mit Forslag sin fulde Tilslutning⁴²). Nu udtalte P. E. Müller sig imidlertid mod en saadan Centralisation, og for den Løsning at man kun skulde give »en Forstmand Centralforvaltningen paa det rent faglige Omraade« af Statsskovbruget, uden nogen Forbindelse med andre Grene af Skovbrugets Bestyrelse⁴³).

Mens Aarene gik, blev alt dog ved det gamle.

Nu og da kunde Ensformigheden blive afbrudt ved Udenlandsrejser og forstligt Kommissionsarbejde: 1884 var Müller Kommissær ved den internationale Skovbrugsudstilling i Edinburgh; 1887 havde han Sæde i Kommissionen om Landbohøjskolens Udvidelse; 1888 var han Formand for Skovbrugsudvalget ved den nordiske Udstilling i København; senere Formand i Kommissioner om Skovfogeduddannelsen (paa Grundlag af en Betænkning fra Dansk Skovforening), om Statsskovenes Planlægning og om Organisation af et forstligt Forsøgsvæsen; desuden 1901—1909 Formand for Forsøgsvæsenets Tilsynskommission⁴⁴) (i Kraks Blaa Bog staar fejlagtig: »Formand for Statens forstlige Forsøgsvæsen«).

Paa Forsøgsvæsenets Vegne deltog M. i de Møder, som den internationale Forening af forstlige Forsøgsanstalter holdt i Maria-brunn 1903 og Stuttgart 1906. Ved det sidstnævnte Møde havde Formanden, Professor A n t o n B ü h l e r, tilvejebragt en stor Humusudstilling⁴⁵); bl. a. blev der nedsat en Humuskommission, med A d a m S c h w a p p a c h som Formand, i hvilken Müller var selvskreven som Medlem; i et Tremands-Udvalg inden for denne Kommission var han vistnok Formand; de to andre Udvalgsmedlemmer, A l b e r t o g P o t o n i é, var begge Preussere, ligesom Schwappach, og begge yngre Mænd. Maaske er det heraf, at der er opstaaet den fantastiske Fortælling om, at P. E. Müller straks blev valgt til Kongressens selvskevne Præsident. Bühler var fra først til sidst Præsident (Obmann) for Mødet, som Müller — efter en

Udsoning med E. R a m a n n, til stor Glæde for denne — forlod, inden det var sluttet. Saavel ved den sidste Dags Møde, i Ravensburg, som ved den officielle Slutningsbanket i Friedrichshafen og ved en forudgaaende Kongefrokost ude i Skoven, var jeg den eneste Repræsentant for Danmark. —

Først 1909, da Leth trak sig tilbage, efter at være fyldt 70 Aar, blev de to nordsjællandske Overførsterinspektioner midlertidigt samlede under Müller. Men nu var en ny Tid ved at bryde frem. November 1910 fremkom Betænkning fra en af Landbrugsministeriet nedsat Kommission, med Departementschef L. W u l f f som Formand, angaaende Ændringer i Statsskovvæsenets Administrationsforhold. Kommissionen var enig om, at Overførsterinstitutionen burde ophæves, men man havde delt sig i et Flertal og et Mindretal. M. hørte til Flertallet og har sat sit Navn under følgende Forslag:⁴⁶⁾ »Overbestyrelsen for Statsskovvæsenet og de under dette hørende Institutioner henlægges til en umiddelbart under Landbrugsministeren staaende Forstdirektion, der med de den underlagte Kontorer udgør en Afdeling af Landbrugsministeriet. Under Direktionen henlægges tillige Overbestyrelsen af Sorø Akademis Skove og af Klitvæsenet samt Sager vedrørende Statens Tilsyn med de private Skove«. Hermed havde Müller nærmet sig stærkt til mit Forslag af 1894, men nu kunde dette ikke gennemføres.

Paa Grundlag af Mindretalsforslaget fremkom L. 13. Maj 1911, om Oprettelsen af et Direktorat for Statsskovbruget og om Nedlæggelsen af Statens Overførsterembeder. 26. Juni 1911 modtog P. E. Müller sin Afsked som Overførster, fra 1. August at regne, og blev samtidig udnævnt til Storkors af Dannebrog⁴⁷⁾. 1920 opførte han tillige at være Overinspektør for Sorø Akademis Skove. Skovbrugsdirektør blev han ikke.

En mærkelig labyrintisk Løbebane var hermed afsluttet. Det kan synes vanskeligt at finde Ariadnetraaden. Maaske er den dog knyttet til nogle Ord af P. E. Müller, der møder os tæt ved Indgangen:⁴⁸⁾ »Saalangt jeg kan huske tilbage, har jeg haft en levende Interesse for Naturhistorien, navnlig Zoologien, og det var mit Haab engang at kunne vælge denne til Livsstudium«. Man har vistnok almindeligt opfattet disse Ord saaledes, at »denne« skulde gaa paa »Zoologien«, men der maatte da have staaet »denne sidste«. Naar vi udskyder Ordene »navnlig Zoologien«, som har Forbindelse med, at Doktordisputatsens Emne er zoologisk, peger Ordet »denne« hen paa det mere omfattende Begreb: Naturhistorien.

Noter.

¹) Dansk biografisk Lexikon (S. B. Trige). ²) Indbydelsesskrift t. Universitetets Reformationsfest 1872, S. 91. ³) Indbydelsesskrift for Skolen 1856, 57, 58. ⁴) Kvartprotokol: »Forberedelsesexamen for Forststuderende«, i Universitetets Arkiv. ⁵) Kvartprotokol: »Forberedelsesexamen for Veterinærer«, i Universitetets Arkiv. ⁶) Bekendtgørelse 10. Okt. 1850, jfr. den interessante, af Madvig underskrevne, Indstilling 28. Sept. 1850 (Kultusministeriets Forestillinger for 1850, Nr. 3299). ⁷) Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Beretning for 1858—59 og 1859—50, Kbhv. 1861, S. 5; Betænkning ang. Udvidelse af Højskolen, Kbhv. 1887, S. 11. I Betænkningen af 27de Juli 1855, som førte til Højskolens Oprettelse, havde man indtaget et andet Standpunkt. ⁸) Underretning og Veiledning for Veterinaireleverne . . . Kbhv. 1844. Collin var Overbestyrer af Veterinærskolen 1834—49 og søgte at have Dyrlægstanden. ⁹) Højskolens Indmeldelsesprotokol. Her staar fejlagtigt, 1859 opført som det Aar, hvor M. har taget Forberedelsesexamen. ¹⁰) Højskolens Eksamenprotokoller. ¹¹) Den kongelige Veterinær og Landbo Højskole 1858—1908 (Højskolens Festskrift 1908) S. 519 (Odin T. Christensen). ¹²) Om Forstundervisningen i ældre Tid se Højskolens Festskrift S. 106—122 (A. Oppermann). Undervisningen blev 1863 henlagt til Landbohøjskolen, men først 1869 indlemmet i denne. ¹³) Kommissionens Arkiv 1860 Nr. 477; Sjællandske Landsarkiv. ¹⁴) Universitetets Indbydelsesskrift 1872 S. 91. ¹⁵) Underretning for dem, som ville underkaste sig . . . Forstexamen, Kbhv. 1853. ¹⁶) Lindes Meddelelser for 1857—63, S. 116 jfr. S. 98. Bek. 13. Maj 1850. ¹⁷) Linde, anf. St. S. 310; Folioprotokol i Universitetets Arkiv. ¹⁸) Kommissionens Arkiv, Forstexamensattester 1835—1869, 29. Marts 1867. Eksamen sluttede allerede 1866. ¹⁹) Kommissionens Arkiv 1863, Nr. 546. ²⁰) Kommissionens Arkiv 1861 Nr. 500; jfr. 1863 Nr. 528. Plan for de Forststuderendes Underviisning og Examen, Kbhv. 1864; jfr. Højskolens Undervisnings- og Examenplan 1867, S. 45, 54, 58; Plan af 1874 S. 73. ²¹) C. C. A. Gosch: J. C. Schiødte II, S. 227. ²²) Højskolens Festskrift 1908, S. 387 (Georg F. L. Sarauw). ²³) Om disse Udnævnelser m. v. se Ministerialtidende. ²⁴) Se herom A. Oppermann: Bidrag t. d. danske Skovbrugs Historie 1786—1886 (= Tskr. f. Skovbrug Bd. X), S. 229—238. ²⁵) Rigsdagstidende 1869—70, Tillæg B., Sp. 1334, 1327. ²⁶) Ministerialtidende 1882 B, Side 74 og 75. ²⁷) Lindes Meddelelser for 1849—56, II, S. 292—295. A. Oppermann i Sorøbogen II, S. 76. ²⁸) Rigsdagstidende 1860—61 Anh. B, Sp. 97—100. ²⁹) Tidsskrift for Skovvæsen 1899 B, Side 88. ³⁰) Jfr. A. Oppermann: Om P. E. Müllers Forelæsningshæfter (Botanisk Tidsskrift Bd. 39). ³¹) P. E. Müller: Omrids af en dansk Skovbrugsstatistik, 1881, S. 12. ³²) A. Oppermann: Skovbrugshistorie S. 312. ³³) Højskolens Festskrift 1908, S. 392. Jfr. de halvårlige Timeplaner. ³⁴) Fabers Rejseliste for de paagældende Aar. ³⁵) Chr. Vaupell: De danske Skove, 1863, S. IX. ³⁶) Jfr. A. Oppermann i Tidsskrift for Skovvæsen 1897 A, Side 13. ³⁷) Møder i Forst-Examinationskommissionen 1863—68. ³⁸) Georg F. L. Sarauw, anf. St. ³⁹) Rigsdagstidende 1867—68, Folket. Forh. Sp. 2960, 2991. ⁴⁰) Dansk Biografisk Lexikon Bd. XI, 1897 (A. Oppermann). ⁴¹) Et Stebarn i Administrationen (Tilskueren, Marts 1894). ⁴²) Tidsskrift f. Skovvæsen 1899 B, Side 64. ⁴³) Smst. S. 101. ⁴⁴) Organisatoriske Bestemmelser for Ledelsen af det forstlige Forsøgsvæsen, af 25de Juni 1901. ⁴⁵) Anton Bühler: Untersuchungen über die Bildung von Waldhumus, Tübingen 1910. Udførlig Beretning om Mødet findes i Centralblatt f. d. gesammte Forstwesen 1906. Jfr. den trykte »Protokoll über die Verhandlungen bei der 5. Versammlung . . .« S. 107. ⁴⁶) Betænkning ang. Ændringer i Statsskovv. Administrationsforhold, 1910. ⁴⁷) Statstidende 1911—12. ⁴⁸) Universitetets Indbydelsesskrift 1872.